



וכן בבואך
לפסוק הלכה
נקוט בלשונות המדויקים
הנהוגים בספרי הפוסקים,
ונביא דוגמה:
הלשון "נכון להחמיר" מקומה
כאשר אין כאן חובה
אלא עצה טובה¹⁴⁷
וכן הלשון "ראוי"
משמעותה שהדבר רצוי.

לא. חדר משמעי

בשום אופן
אל תכתוב באופן
ששני פירושים
בדברך מתפרשים,
אם הדברים
לא יהיו מבוררים
ושני פירושים יסבלו
אזי הלומדים יסבלו
כי בדברך יתקשו
ובהם יִנְקְשׁוּ¹⁴⁸,

147. עיין עין יצחק (ח"א עמ' תקסז), שלשון "יש להחמיר" שנקטו הפוסקים, אין זה מדינא אלא חומרא בעלמא. וכתב שם שכל שכן ש"נכון להחמיר" הוא חומרא בעלמא.
148. "יִנְקְשׁוּ" = יטעו. וכפי המובא בתפלה לש"ץ במוסף של ימים נוראים (בנוסח האשכנזים): "שלא יכשלו בלשונם ולא יִנְקְשׁוּ בשינונם". (וראה דברים יב, ל).



על כן פרש דברִיך
 כדי שהבאים אחרִיך
 לא יטעו באמריך,
 נקוט לשון לימודים¹³⁹
 ודברִיך יהיו חדים
 למען הלומדים
 שבהם לא יהיו נלכדים
 ולא יתבלבלו
 ולא יכשלו
 אלא אותך יהללו,
 דברִיך יקלעו למטרה
 בצורה חדה ובהירה
 ויהיו טובים ונכוחים
 ובהם לא יהיו נבוכים,
 "ברחל בתך הקטנה"¹⁴⁹
 ההבנה תהיה נכונה¹⁵⁰.

149. לשון הפסוק בבראשית (כט, יח). ומשתמשים בביטוי זה לומר, שיש לנסח את הדברים בצורה ברורה שאינה משתמעת לשני פנים.

150. מובא במשנה באבות (א, יא): "חכמים היזהרו בדבריכם כו'". ופירש רבינו יוסף בן שושן (מרבותינו הראשונים, בפירושו על מסכת אבות) וז"ל: "טעם (=ביאור) זאת המשנה, שיהיה אדם זהיר באמרי פיהו שיהיו מבוארים ופשוטים מעידים עדות ברורה על כוונתו, ושלא יהיה בהם מלות שסובלות שום טעם זר מן הכוונה. וכן אמר החכם (איוב לג, ג) 'ודעת שפתי ברור מללו', שטעמו (=פירושו), שפתי דעת ברור מללו (=דיברו, אמרו), ולא נמצא במללו מלה שסובלת כי אם דעתו וכוונתו בלבד. והנה אירע בדברי רבינו הקדוש ע"ה (היינו התנא רבי הקדוש. אולם צע"ג, כי המעשה הרי אירע ברב מתנה, כיעוין בפסחים מב ע"ב) שהבינו מהם השומעים אשר לא ציווה ולא עלה על ליבו, שדרש רבים בהלכות חמץ ומצה ואמר: אסור ללוש אלא במים שלנו, והוא ע"ה היתה כוונתו שאסור ללוש בפסח

מעשה חר'ז

כללי כתיבת ספר - בחרוזים

רלה

כי אם במים שנשאבו מאתמול ועבר עליהם לילה אחת וכו' ואמר 'במים שלנו' מלשון (במדבר כב, ח) 'לינו פה הלילה' והבינו השומעים באמרו 'במים שלנו' מלשון (בראשית כו, כ) 'לנו המים', והשכימו בקנקניהם לפתח ביתו לתת להם מים משלו ללוש בהם עיסתם. ואם בדברי זה האדון אירע כך עאכ"ו בדברי שאר בני אדם. וראוי לכל אדם שישתדל בכל יכולתו שלא יהיה בדברו ספק. ומה שאמר התנא 'חכמים היזהרו', אין הכוונה שאין שאר בני אדם מוזהרין בכך, אלא לפי שאם יפול ספק בדברי החכם יבואו השומעים לכלל טעות, מה שאין כן בדברי הדיוט שאין משגיחין על דבריו".

והביא את פירושו בקצרה במדרש שמואל, וז"ל: "והחסיד הרב ר' יוסף בן שושן ז"ל כתב: חכמים היזהרו בדבריהם - שלא יסבלו דבריהם שני פירושים, כמו שאירע לרבא (כך הנוסח בדפוסים החדשים. אולם בדפוס ונציה שיצא לאור בשנת ה'שמ"ה, הנוסח: "כמו שאירע לרבינו הקדוש", וזוהי הגרסה הנכונה, שהרי כך באמת נקט ר"י בן שושן, כיעוין לעיל, וקצא שם מה שהקשינו בזה - שהמעשה הרי אירע עם רב מתנה) שדרש אין לשין אלא במים שלנו, וטעו כל העם וכו'".

הגר"מ מאזוז (וקנה לך חבר - ריש ח"ג) הביא מספר דוגמאות נאות לדברים שכתבו רבותינו ויכולים להתפרש בתרי אנפין. נביא דוגמה אחת מדבריו, וכך לשונו: "בירושלמי עירובין (פ"ז ה"ו) אמתניתין דכיצד משתתפין במבוי, מובאת ברייתא אחת 'תני אין מזכה להם בחבית שבמרתף. אמר רב הושעיא שמא ישכח וישתנה'. המפרשים נדחקו מאד בביאור המלה 'וישתנה', איזה שינוי שייך? אולם ראיתי פירוש קולע בספר סופרים וספרים להרב שלמה יוסף זיון זצ"ל (כמדומה בשם ספר שערי תורת א"י) שהקריאה היא 'וישתנה' התי"ו בסגול והנו"ן בקמץ, והיינו שמא ישכח וישתה אותה את החבית. אין ספק שפירוש זה הוא אמת לאמתה של תורה. ועכשיו הגע בעצמך, אם היה כתוב בירושלמי 'וישתה אותה' כמה פלפולים פרחו מעיקרן". עד כאן מהרב מאזוז.

ואני מצאתי דוגמה זו: כתב תרומת הדשן (ח"ב סימן עח): "הא דבדיקת אשה בשבעה נקיים וכו' וכיוון שאי אפשר לנשים לדקדק כולי האי, אין להחמיר עליהן ביותר, והנח להן לישראל וכו'". והבית יוסף (יו"ד סימן קצו) הסתפק, האם כוונת תרומה"ד היא על מה שאמרו (פסחים סו.) "הנח להן לישראל אם אינן נביאים הן בני נביאים", או על מה שאמרו (שבת קמח:) "הנח להן לישראל מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין". וכתב שיש בזה נפק"מ, שלפי האפשרות הראשונה, גם בעל נפש יכול לסמוך להקל, אבל לאפשרות השניה, בעל נפש צריך להיזהר, ע"כ. והנה, אם היה תרומה"ד מוסיף מילה אחת ("אם" או "מוטב"), לא היינו נכנסים לבית הספק.

ראיתי כעת פסק הלכה שנכתב ע"י רב יישוב שהשיב על שאלה. "שאלה: אדם שרימה

לב. כללי הלשון והדקדוק

דייק וכתוב

באופן טוב

עברית כתיקונה

בצורה נכונה.

אל תבלבל בין לשונות הזכר והנקבה

אין זוהי דרך טובה¹⁵¹,

כתוב כל מילה

בצורה מעולה

ללא שגיאה ותקלה¹⁵²

את ועדת הקבלה של היישוב, ובא לגור בכל זאת וכעת מבקש צדקה מהקופה הציבורית, האם רשאים לעזור לו מאותה הקופה? תשובה: אם התושבים תרמו עבור נזקקים מבני היישוב, אין לשנות את הייעוד של הכסף". גם זו דוגמה לתשובה שיכולה להתפרש בתרי אנפין: א. אין לעזור לאותו רמאי, כיוון שאינו נחשב מבני היישוב. ב. יש לעזור לו על אף שרימה, מאחר שסוף סוף הוא כעת מתושבי היישוב. אם לא יעזרו לו, זה יחשב שינוי הייעוד של הכסף, שכן התורמים דעתם שהכסף יחולק לכל הנזקקים, ויוצא שהוא לא קיבל את החלק שהוא זכאי לו. (אגב, התברר שהרב התכוון לאפשרות הראשונה. ומ"מ לעניין דינא חזר בו ופסק שיש לעזור לאדם זה שכן למרות שרימה הוא נחשב תושב היישוב).

אם כן חשוב להקפיד על ניסוח ברור וחד משמעי. והנה, אף שבענייני הלכה יש להיזהר ביותר, מ"מ גם בשאר העניינים יש לו לאדם לשים לב ולהקפיד שדבריו יהיו מבוררים וחד משמעיים.

151. במקרה שהינך מסתפק אם המילה היא לשון זכר או לשון נקבה, תוכל להיעזר במילון.

152. במקרה שהינך מסתפק איך כותבים מילה או ביטוי שאינם מופיעים במילון, תוכל לשלוח את השאלה במייל לאקדמיה ללשון העברית (כתובת: pnivot@hebrew-academy.org.il). (וכבר אמרו במשנה (אבות ד, א): "איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט) מכל מלמדי השכלתי". והרמב"ם כתב (הקדמה לאבות): "שמע האמת ממי שאמר" (הנוסח השגור בציבור: "קבל את האמת ממי שאמר").